

Biblioteksplan 2027–2030

Alingsås kommun

Typ av styrdokument: Plan
Beslutande instans: Kommunfullmäktige
Datum för beslut: ÅÅÅ-MM-DD
Diarienummer: XX

Gäller för: kultur- och utbildningsnämnden och
barn- och ungdomsnämnden
Giltighetstid: 2027–2030

Innehåll

Inledning	3
Organisering av bibliotek i Alingsås kommun	3
Bibliotekens uppdrag enligt lagstiftning och läroplaner.....	4
Folkbibliotekets uppdrag.....	4
Bibliotekslagen.....	4
Skolbibliotekets uppdrag	5
Strategiska utvecklingsområden	6
Uppdragen	6
Samverkan.....	8
Utvecklingsområde Läsfrämjande	8
Förflyttningar folkbibliotek	9
Förflyttningar skolbibliotek	9
Utvecklingsområde Vidgat deltagande	9
Förflyttningar folkbibliotek	9
Förflyttningar skolbibliotek	10
Utvecklingsområde Digitalisering	10
Förflyttningar folkbibliotek	10
Förflyttningar skolbibliotek	10
Genomförande av biblioteksplanen	11
Uppföljning	12

Inledning

Enligt bibliotekslagen (2013:801, § 17) ska varje kommun anta en biblioteksplan för den verksamhet som bedrivs inom biblioteksområdet. Av skollagen (2010:800, § 2 kap. 36 §) framgår att en skolhuvudman antingen kan anta en särskild skolbiblioteksplan eller beskriva skolbiblioteksverksamheten inom ramen för den biblioteksplan som antas enligt bibliotekslagen.

I Alingsås kommun beskrivs den samlade biblioteksverksamheten i en gemensam och övergripande biblioteksplan. Planen omfattar såväl folkbibliotek som skolbibliotek och utgör därmed kommunens samlade styrdokument för biblioteksverksamheten. Genom en samlad plan skapas förutsättningar för helhetssyn, samordning och långsiktig utveckling av kommunens samlade biblioteksverksamhet.

Med utgångspunkt i denna plan upprättar och beslutar ansvariga nämnder om separata årliga skolbiblioteksplaner och handlingsplan för folkbiblioteket.

Organisering av bibliotek i Alingsås kommun

Alingsås kommuns biblioteksverksamhet omfattar såväl folkbibliotek som skolbibliotek vid kommunens grundskolor, anpassade grundskolor och gymnasieskolan och den anpassade gymnasieskolan vid Alströmergymnasiet. Folkbiblioteket och gymnasiebiblioteket tillhör organisatoriskt Kultur- och utbildningsnämnden, medan skolbiblioteken inom grundskolan lyder under Barn- och ungdomsnämnden. Biblioteksplanen omfattar samtliga bibliotek i kommunen och sammanför deras verksamheter i ett gemensamt strategiskt dokument.

Planen gäller för perioden 2027–2030 och syftar till att tydliggöra den strategiska inriktningen för den kommunala biblioteksverksamheten. Den anger tre prioriterade utvecklingsområden, med tillhörande förflyttningar, som ska vägleda bibliotekens utvecklingsarbete under planperioden.

Bibliotekens uppdrag enligt lagstiftning och läroplaner

Folkbibliotekets uppdrag

Bibliotekslagen

Biblioteken har ett brett uppdrag och ska vända sig till alla. Bibliotekslagen (2013:8001) § 2 beskriver ändamålet med biblioteket inom det allmänna biblioteksväsendet: Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Därutöver har biblioteken följande uppdrag enligt bibliotekslagen:

- vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov.
- utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.
- särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.
- öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

Bibliotekslagen fastställer också att folkbiblioteken är till för alla, men särskild uppmärksamhet ska ägnas åt fyra prioriterade målgrupper:

- Personer med funktionsnedsättning
- Nationella minoriteter
- Personer med annat modersmål än svenska
- Barn och ungdomar

Skolbibliotekets uppdrag

Skollagen, bibliotekslagen och läroplanerna

Skolbibliotekens uppdrag vilar på skollagen (2010:800), relevanta bestämmelser i bibliotekslagen (2013:801) samt läroplanerna. Regelverken kompletterar varandra och tydliggör skolbibliotekets pedagogiska, läsfrämjande och demokratiska uppdrag.

Skolbibliotekens roll regleras i skollagen (2010:800). Från och med den 1 juli 2025 har ändringar i lagen avseende skolbibliotek trätt i kraft. Ändringarna syftar till att tydliggöra bestämmelserna om elevers tillgång till skolbibliotek och att reglera tillgången till ändamålsenliga skolbibliotek inom skolväsendet.

De nya bestämmelserna innebär att elever¹ i skolan ska ha tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten. Om verksamheten tillhandahålls på annan plats ska huvudmannen i skolbiblioteksplanen redogöra för hur tillgången säkerställs, hur verksamheten organiseras för att uppnå sitt syfte samt ange de särskilda skäl som ligger till grund för detta. Sådana skäl kan exempelvis vara att flera skolenheter delar skolbibliotek eller att verksamheten bedrivs i integrerade lokaler tillsammans med ett folkbibliotek.

För Alingsås kommun sker denna redovisning i respektive skolhuvudmans årliga skolbiblioteksplan. Där framgår hur huvudmannen uppfyller kraven i skollagen, inklusive hur skolbiblioteksverksamhetens ändamål ska uppnås samt, i förekommande fall, vilka särskilda skäl som motiverar en annan placering än den egna skolenheten.

Den kommunövergripande biblioteksplanen sträcker sig över fyra år, medan förutsättningarna för tillgång till skolbibliotek kan förändras från år till år. Genom att årligen anta skolbiblioteksplaner kan sådana förändringar hanteras och redovisas löpande utan att den övergripande planen behöver omprövas av kommunfullmäktige vid varje tillfälle. Utöver lagkraven ska de årliga skolbiblioteksplanerna även beskriva hur de strategiska utvecklingsområden som anges i den kommunövergripande biblioteksplanen ska genomföras och följas upp.

Med skolbibliotek avses en samlad, gemensam och ordnad verksamhet med ett allsidigt och målgruppsanpassat utbud av analoga och digitala medier som ställs till lärares och elevers förfogande för att användas som en resurs i undervisningen.

Utöver de ändamål som anges i bibliotekslagen (2013:801) 2 § ska skolbiblioteken främja elevers läsande samt deras medie- och informationskunnighet. Huvudmannen ska i sin biblioteksplan beskriva hur dessa ändamål ska uppnås.

¹ Elever i förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan

Skolbiblioteket ska vara bemannat, i första hand med personal med utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap och i andra hand med personal med annan relevant högskoleutbildning. Bemanningen ska vara av sådan omfattning att verksamhetens ändamål kan uppnås.

Enligt gällande läroplaner för grundskolan (Lgr22), anpassad grundskola (Lgra22), gymnasieskolan (Gy25) och anpassat gymnasium (Lgyan25) ansvarar rektor för att utbildningen organiseras så att eleverna ges förutsättningar att nå utbildningens mål.

Av läroplanerna framgår att alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek samt ges förutsättningar att använda det. Vidare anges att skolbibliotekets verksamhet ska användas som en del av undervisningen i syfte att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.

Strategiska utvecklingsområden

Folk- och skolbiblioteken kommer under perioden 2027–2030 fokusera på tre strategiska utvecklingsområden med tillhörande förflyttningar till varje utvecklingsområde. Dessa tar sin utgångspunkt i uppdragen i bibliotekslagen och skollagen men följer också några av de strategiska utvecklingsområdena som återfinns i den regionala biblioteksplanen för Västra Götalandsregionen 2024–2027.

De tre områdena är:

- läsfrämjande
- vidgat deltagande
- digitalisering

De strategiska utvecklingsområdena är gemensamma för både folk- och skolbibliotek och förutsätter god samverkan mellan biblioteken i kommunen.

Uppdragen

Bibliotekslagen omfattar såväl folkbibliotek som skolbibliotek, och det finns flera gemensamma uppdrag mellan verksamheterna. För att tydliggöra ansvar, målgrupper och huvudsaklig verksamhetsinriktning har uppdragen i tabellen nedan renodlats. Beskrivningen ska därför läsas som en övergripande och pedagogisk jämförelse mellan bibliotekstypernas huvudsakliga uppdrag och förutsättningar, inte som en fullständig redovisning av respektive verksamhets rättsliga grund.

Område	Skolbibliotek	Folkbibliotek
Lagstiftning	Skollagen	Bibliotekslagen
Målgrupp	Elever (skolpersonal)	Alla invånare
Ändamål	Främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet (MIK) för att stärka elevers språkliga och digital kompetens.	Främja demokrati, kunskapsförmedling, fri åsiktsförmedling, främja litteratur och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet.
Tillgång	Ska finnas på varje skolenhet, bemannat och tillgängligt för elever	Minst ett bibliotek per kommun, öppet för allmänheten och avgiftsfritt
Bemanning	Ska vara bemannade i sådan utsträckning att ändamålen med skolbibliotek uppnås, i första hand av fackutbildad personal.	Bibliotekarier och andra med relevant utbildning för verksamheten, så som kulturpedagog, kulturproducent m. fl.
Medieutbud	Målgruppsanpassat för undervisning och elevernas läsning.	Allsidigt och kvalitativt för alla
Verksamhetsinnehåll	Läsfrämjande, MIK, källkritik, samverkan med lärare och annan personal på skolorna.	Litteratur, digitala tjänster, kulturprogram, stöd till prioriterade grupper
Prioriterade grupper	Alla elever oavsett skolform, inklusive de prioriterade grupperna enligt bibliotekslagen.	Barn och unga, personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter, flerspråkiga

Samverkan

Folkbiblioteket och skolbiblioteken utgör tillsammans en central del av kommunens kunskaps- och bildningsverksamhet. Verksamheterna har närliggande uppdrag och gemensamma mål, bland annat inom läsfrämjande, delaktighet och digitalisering. Mot denna bakgrund ska samverkan utvecklas systematiskt och långsiktigt.

Genom att dela kompetens och erfarenheter kan biblioteken stärka kvaliteten, öka likvärdigheten och bidra till ett effektivt resursutnyttjande. Detta möjliggör ett bredare utbud och mer ändamålsenliga insatser, särskilt för prioriterade målgrupper. Samordningen är särskilt betydelsefull för barn och ungas språkutveckling, läsförmåga och informationskompetens.

Målet är en mer sammanhållen biblioteksverksamhet där invånare och elever ges goda möjligheter att ta del av bibliotekens utbud och tjänster. Samverkan bidrar därmed till att uppfylla lagstiftningens intentioner samt till att främja ett demokratiskt, inkluderande och kunskapsbaserat samhälle.

Utvecklingsområde Läsfrämjande

Enligt de nationella målen för litteratur- och läsfrämjande ska alla, oavsett bakgrund och förutsättningar, ges möjlighet att utveckla god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet. Regeringens lässtrategi *Sverige – Ett läsande land. En lässtrategi för Sverige 2026–2031* betonar vikten av ett långsiktigt och samordnat arbete för att stärka läsförmåga, läsintresse och tillgång till litteratur i hela samhället.

Genom språk och läsning får människor verktyg att uttrycka sina åsikter och delta i det demokratiska samhället. Litteratur bidrar också till nya perspektiv och upplevelser samt utvecklar språk, kreativitet, fantasi och inlevelseförmåga.

Läsfrämjande är ett av bibliotekens kärnuppdrag och kan enligt Kulturrådet² definieras i fem punkter:

- ta bort hinder för läsning och öppna vägar för litteratur
- bidra till att människor kan utveckla alla sina språk
- stärka läsarens självtillit och läsaridentitet
- öka tillgången till en mångfald av litteratur på olika språk och i olika format för läsare i alla åldrar
- ge möjlighet till en konstnärlig upplevelse genom litteratur.

² Främja läsning, Kulturrådet 2019

Barn och unga är en prioriterad målgrupp enligt bibliotekslagen. En central del av bibliotekens uppdrag är därför att främja deras läsning och tillgång till litteratur, i syfte att stödja språkutveckling och väcka läslust.

Förflyttningar folkbibliotek

Folkbiblioteket fortsätter arbetet med att stärka Alingsås som litteraturstad i regionen. Biblioteket stärker och utvecklar insatser som stimulerar läsning och läslust hos invånare i alla åldrar. Genom att erbjuda ett brett och kvalitativt utbud av medier och programverksamhet ska biblioteket göra litteratur tillgänglig och relevant för alla. Folkbibliotekets läsfrämjande arbete ska ha särskilt fokus på barn och unga. Biblioteket vill uppmuntra barn och ungas lustläsning genom ett målgruppsanpassat medie- och programutbud som riktar sig mot barn och ungas fritidsläsning.

Förflyttningar skolbibliotek

Skolbiblioteket vidareutvecklar sitt arbete för att stödja elevernas läsande, läsförståelse, språkutveckling och kreativa uttryck, med varierad litteratur och aktiviteter som stimulerar läslust. Genom ett medvetet arbete med medieplanering hålls skolbibliotekets utbud allsidigt och målgruppsanpassat. Utbudet kan med fördel knyta an till läroplanens mål samt kurs- och ämnesplanernas centrala innehåll.

Utvecklingsområde Vidgat deltagande

Enligt bibliotekslagen ska biblioteken vara en mötesplats för alla och bidra till det demokratiska samhällets utveckling genom kunskapsförmedling, kultur och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska nå och angå alla invånare och ge människor med olika förutsättningar likvärdig tillgång till information, kultur och kunskap. Vidgat deltagande handlar om att ge alla människor möjlighet att ta del av och själva delta i kultur- och samhällsliv.

Bibliotekslagen betonar särskilt fyra prioriterade målgrupper: personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna, personer med annat modersmål än svenska samt barn och unga. Biblioteken ska arbeta för att undanröja hinder och skapa verksamheter som är inkluderande och tillgängliga för dessa grupper.

Förflyttningar folkbibliotek

Folkbiblioteket ska vara en öppen, inkluderande och demokratisk mötesplats för alla. Biblioteket ska arbeta med att nå grupper som i dag är underrepresenterade i verksamheten. Genom riktade aktiviteter, uppsökande arbete och stärkt samverkan ska bättre förutsättningar skapas för delaktighet, inflytande och igenkänning. Biblioteket ska erbjuda ett varierat utbud av tillgängliga medier anpassade för de prioriterade målgrupperna. Biblioteket ska också erbjuda medier på de nationella minoritetsspråken och på andra språk än svenska.

Förflyttningar skolbibliotek

Skolbiblioteket samarbetar med lärare och annan skolpersonal för att säkerställa att alla elever har tillgång till relevant litteratur, medier och material. Genom att sänka trösklar till kunskap, kultur och information bidrar biblioteket till ökad delaktighet i utbildningen samt stärker elevernas möjligheter att delta i det demokratiska samtalet. Verksamheten anpassas kontinuerligt efter elevernas olika behov, inklusive prioriterade målgrupper såsom elever i anpassad skolorm, elever med annat modersmål eller elever med särskilda behov.

Utvecklingsområde Digitalisering

Digitalisering är en central del av bibliotekens uppdrag, både i skolbibliotek och folkbibliotek. För ett inkluderande och demokratiskt samhälle krävs tillgång till information. Biblioteken ska arbeta med medie- och informationskunnighet (MIK) för att invånarna ska utveckla digital kompetens och förmåga att söka, värdera, hantera och använda information, det vill säga utveckla förmågan till källkritik och källtillit.

I ett samhälle där allt fler offentliga och privata tjänster digitaliseras befinner sig fortfarande många grupper i ett digitalt utanförskap vilket utgör ett demokratiproblem. Biblioteken ska därför verka för att alla, oavsett bakgrund eller förutsättningar, får möjlighet att utveckla digital kompetens och använda digitala verktyg.

Förflyttningar folkbibliotek

Folkbiblioteket ska arbeta med medie- och informationskunnighet för att öka invånarnas digitala kompetens och minska det digitala utanförskapet. Biblioteket tillhandahåller också fritt Wi-Fi och datorer. För att erbjuda kvalitativa och relevanta digitala bibliotekstjänster ska biblioteket arbeta med att ta fram och utveckla digitala lösningar utifrån verksamhetens behov. Genom kontinuerlig fortbildning av personalen inom medie- och informationskunnighet stärks folkbibliotekets roll som en demokratisk mötesplats och en resurs för invånarnas kunskapsutveckling.

Förflyttningar skolbibliotek

Skolbiblioteket fördjupar och systematiserar arbetet med medie- och informationskunnighet (MIK) och digital kompetens för alla elever. En central del av verksamheten är att utveckla elevernas källmedvetenhet och kritiska förhållningssätt till information och digital teknik. Skolbiblioteket utgör även ett stöd för pedagogisk personal i arbetet med MIK. Ändamålsenliga systemstöd för skolbiblioteksverksamheten utgör en förutsättning för att detta arbete ska kunna bedrivas likvärdigt och med hög kvalitet.

Genomförande av biblioteksplanen

Biblioteksplanen är ett strategiskt styrdokument som omfattar både folkbibliotek och skolbibliotek och anger den övergripande inriktningen samt gemensamma prioriteringar.

För att omsätta biblioteksplanen i praktisk verksamhet konkretiseras den genom årliga planer. För skolbiblioteksverksamheten antar varje skolhuvudman en årlig skolbiblioteksplan. För folkbiblioteksverksamheten antar ansvarig nämnd en årlig handlingsplan för folkbiblioteket. Dessa planer beskriver hur biblioteksplanens utvecklingsområden och prioriteringar ska genomföras och följas upp i den löpande verksamheten. I de årliga skolbiblioteksplanerna tydliggörs även hur skolhuvudmannen uppfyller de krav som följer av skollagen. På så sätt säkerställs att den övergripande biblioteksplanen omsätts i verksamhet i enlighet med gällande lagstiftning och styrdokument.

Rektor har, i enlighet med respektive läroplan, ansvar för att skolbiblioteksverksamheten genomförs som en integrerad del av skolans pedagogiska uppdrag och i enlighet med gällande regelverk.

Uppföljning

Uppföljning av skolbiblioteksplaner och handlingsplan för folkbibliotek sker årligen. När det gäller folkbiblioteket rapporteras resultat och genomförda aktiviteter till Kultur- och utbildningsnämnden. Skolbibliotekens uppföljning sker inom ramen för det lagstadgade systematiska kvalitetsarbetet enligt skollagen, där målen och insatserna i skolbiblioteksplanen utvärderas och justeras för att säkerställa att elevernas behov och skolans pedagogiska mål tillgodoses.